

Oorlogsverhaal over het Indisch verzet van Jaap Bakker en Gésina Broerse

Door Ineke Bakker

Toen mijn ouders overleden, zijn alle boeken en papieren met betrekking tot Nederlands-Indië bij mij terecht gekomen. Ik kende hun geschiedenis wel en had gehoord over wat zij meegemaakt hadden, maar dat waren slechts anekdotes. Pas toen ik in hun papieren dook -de bewaarde dagboeken van mijn moeder, de verzameling aantekeningen en uitgetypte verhalen las- kreeg ik beetje bij beetje een totaalbeeld van wat zij meegemaakt hadden. Het is een bijzonder verhaal geworden over een tijd en een land dat nu niet meer bestaat.

Gésina Broerse en Jaap Bakker

Mijn vader Jaap Bakker

Mijn vader is in 1908 geboren. Als jongeman werd hij aangesproken door wervende advertenties van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) en in 1932 werd hij uitgezonden naar Indië. Hij kwam terecht in Tjimahi op West-Java.

In 1939 mocht hij eindelijk met verlof naar Nederland. Tijdens dit verlof heeft hij mijn moeder leren kennen. Maar vanwege de oorlogsdreiging in Zuid-Oost Azië werd mijn vader in 1939 vervroegd teruggeroepen naar Indië. Ze hadden zich toen al verloofd. Mijn moeder is daarna in Nederland 'met de handschoen' voor de wet getrouwd en met de allerlaatste boot, die nog uit Amsterdam vertrok, naar Indië gegaan. In december 1939 zijn ze daar voor de kerk getrouwd.

Naar Timor

Mijn vader moest in 1941 met onbekende bestemming vertrekken en dat bleek Timor te zijn. Hij was onderofficier en commandant van een sectie Infanterie-Zoeklichten. Hij maakte deel uit van de Geallieerde Expeditionaire Macht onder leiding van luitenant-kolonel N.L.W. van Straten en kwam terecht in Dilly, hoofdstad van Portugees Timor. Portugal en dus ook Portugees Timor was neutraal. Vermoed werd dat de Japanners in Dilly een steunpunt organiseerden, wat een bedreiging was voor Australië. Vandaar dat Australië ook divisies naar Portugees en Nederlands Timor zond om samen met KNIL-militairen te zorgen dat de Japanners daar geen steunpunt zouden krijgen.

(Zie hiervoor de website: www.verzettimor1942.nl met een samenvatting van de gebeurtenissen daar van het boek: "Zij wilden niet buigen")

Japanse aanval

In de nacht van 19 op 20 februari 1942 vielen de Japanners zowel Dilly als Koepang (hoofdstad van Nederlands-Timor) aan. Toen Dilly werd aangevallen moesten ze zich overhaast terugtrekken in de bergen. Het gebrek aan voedsel, drinkwater, geschikte kleding, dekens, uitrusting, bescherming tegen de kou en de ziekten b.v. malaria maakten het tot een helse tocht. Er werd een krijgsraad gehouden met officieren en onderofficieren. Wat moesten ze doen? Doorvechten, Zich overgeven aan de Jap? Uitwijken naar Java? Eenstemmig werd besloten door te vechten en zo mogelijk uit te wijken naar Java. Mijn vader probeerde uit te wijken naar Java, maar dat lukte niet.

Guerrillastrijd tegen Japanners

Vervolgens heeft mijn vader deelgenomen aan de guerrillastrijd die voornamelijk plaatsvond op Portugees Timor.

Guerrillastrijders op Timor

Mijn vader schrijft over het voeren van guerrilla:

“De guerrillastrijd kent géén wetten, heeft géén regels en wordt niet gevoerd volgens een vooruit beraamd plan. Bij het voeren van een guerrillastrijd is het van essentieel belang de steun van de bevolking in dat gebied te bemachtigen. De discipline moet veel en veel strenger zijn dan in het gewone militaire leven. Een guerrillastrijder moet zó hard zijn dat hij zijn eigen leven offert om zijn medestrijders te beveiligen. De onderlinge verstandhouding in een guerrillagroep is ontdaan van rang- en stand. Elk lid van de groep heeft dezelfde plichten, rechten en medezeggenschap. Elk lid van de guerrillagroep is verantwoordelijk voor de andere negen tot elf vrienden van hem. Een dergelijke eenheid kan het de vijand ontzettend lastig maken”.

De guerrillastrijd van mijn vader heeft tot eind 1942 geduurd. Op het nippertje kon hij met de torpedootjager Tjerk Hiddes van Timor naar Australië ontsnappen.

Daarna werd hij uitgezonden naar Nieuw-Guinea en nam hij deel aan de bevrijding van Nederlands-Indië bij Balikpapan op Borneo (tegenwoordig Kalimantan geheten).

Mijn moeder Gésina Broerse

Mijn moeder is geboren in 1911 in Amsterdam. Zij vertrok als 'handschoentje' naar Nederlands-Indië, trouwde daar voor de kerk en woonde met mijn vader in Tjimahi op Java. Zij was Rode-Kruisverpleegster 1e klas. Ze hoorde een oproep van de Indische omroep NIROM voor verpleegkundigen in de buitengewesten van Indië. Ze heeft zich gemeld en hoopte terecht te komen waar mijn vader mogelijk was.

Ze werd echter met 20 andere verpleegsters (*foto onder*) uitgezonden naar het kleine olie-eiland Tarakan in het noordoosten van Borneo.

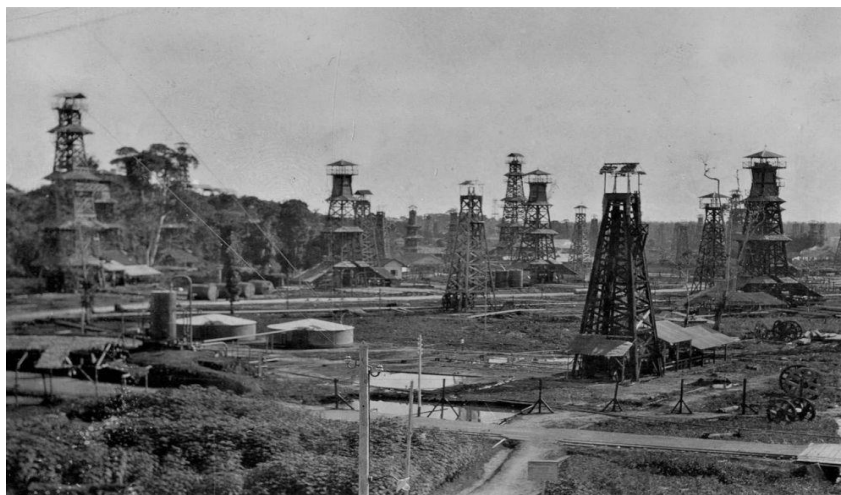

Japane aanval op Tarakan (Borneo)

De oorlog in Nederlands-Indië is in Tarakan op Borneo begonnen op 10 januari 1942. Mijn moeder hield dagboeken bij die bewaard zijn gebleven.

Er waren drie hospitalen op Tarakan. Mijn moeder werkte in het militair hospitaal, waar aan het begin van de oorlog veel doden en gewonden werden binnengebracht.

Vlak voor de inval van de Japanners waren door de Nederlanders de Tarakan olie-installaties (*foto onder*) in brand gestoken. Daar waren de Japanners furieus over.

Anton Colijn, hoofd van de BPM en kapitein Reinderhoff, die gevangengenomen waren door de Japanse bezetter, werden onder Japanse bewaking per schip van Tarakan naar gezonden. Daar moesten ze van de Japanners aan de Nederlanders vertellen, dat de olie-installaties intact moesten blijven. Zo niet, dan zou iedereen op Tarakan door de Japanners vermoord worden: ook de vrouwen.

Toen Colijn en Reinderhoff als gevangenen op zee halverwege Balikpapan waren, zagen ze een Nederlands watervliegtuig overkomen. Ze zeiden tegen de Japanse bewakers dat ze beter uit het zicht konden blijven, omdat het schip anders gebombardeerd kon worden. De Japanners geloofden dit en gingen het ruim in. Bliksemsnel barricadeerden de twee Nederlandse gevangenen de deur naar het ruim. Ze zwaaiden naar het watervliegtuig dat daarna op zee landde. Colijn en Reinderhoff ontsnapten zo met het vliegtuig naar Balikpapan. Daar vertelden ze de Nederlanders wat de Japanners wilden dat ze zouden overbrengen. Daarop werden ook de olie-installaties bij Balikpapan in brand gezet. (Zie het boek: *“De kracht van een lied. Overleven in een vrouwenkamp”* door Helen Colijn) Colijn en Reinderhoff moesten vervolgens zo snel mogelijk Nederlands-Indië verlaten omdat de Japanners ze als verraders beschouwden.

Moordpartij

Op 19 januari 1942 heeft de Japanse marine 215 man van de kustbatterij op Tarakan als represaille op gruwelijke wijze vermoord, nadat twee Japanse mijnenvegers tot zinken waren gebracht.

Op 19 januari 2012, precies 70 jaar na de moordpartij, is op het Nederlands Ereveld Loenen het Gedenkteken Tarakan, -een zuil met de namen van de vermoorde mannen- (zie foto onder) onthuld door Harry Berghout en Wieteke van Dort. Daar worden ze sindsdien jaarlijks op deze datum herdacht.

Vrouwen geïnterneerd

De Nederlandse vrouwen op Tarakan werden allemaal geïnterneerd en in twee huisjes in Tarakan-stad. Medio 1943 werden ze overgebracht naar een kamp bij Lingkas, de haven van Tarakan.

De Japanners waren wreed tegen de opgesloten Nederlandse vrouwen. Soms werden ze gestraft met een dag geen eten, of ze werden afgeranseld. De rijst die ze kregen was meer kaf dan koren. Ze moesten ook zelf koken en dat waren de meeste vrouwen niet gewend.

Mijn moeder werd voor het contact met de Japanners door de gevangenen naar voren geschoven als woordvoerder. Ze heeft alles opgeschreven in twee schriftjes, die bewaard zijn gebleven.

De Japanners wisten al gauw alles van iedereen. Dus ook dat mijn moeder een naaiopleiding had gehad. Dus zij moest een naaikamer inrichten. Aanvankelijk weigerde ze.

Maar toen mijn moeder zag hoe vrouwen telkens op weg geslagen werden om op het land te gaan werken, heeft ze de meest zwakke vrouwen uitgezocht voor de naaikamer en is ze toch van start gegaan met de naaikamer.

Schipbreuk

Eind november 1943 werden de vrouwen in een wrakke boot van Tarakan overgebracht naar een kamp bij Bandjarmasin (Zuid-Borneo).

De boot leed schipbreuk ter hoogte van Balikpapan en de vrouwen moesten overstappen op een nog kleinere boot. In het nieuwe kamp Bandjarmasin was alles door en door nat en mijn moeder kreeg dysenterie.

Op lorries naar weer een ander kamp

In februari 1945 werden de vrouwen op lorries geladen en vervoerd naar kamp Kandangan 130 km ten noorden van Bandjarmasin. Mijn moeder werd in dit kamp op een ongelooflijke manier door een paar Japanners in elkaar geslagen; zodanig dat ze een week lang alleen maar op haar buik heeft kunnen liggen. Haar hele rug was kapotgeslagen. Vrouwen die van de rivier kwamen ondergingen allemaal hetzelfde lot. Tot er een Japanse officier daar een eind aan maakte en excuses aanbood. Hij zei dat de Japanse soldaten, die de vrouwen zo hadden mishandeld, uit hun dak waren gegaan toen ze hoorden dat de stad Nagasaki vernietigd was door een atoombom.

Pas op 31 augustus 1945 kregen ze in het kamp te horen dat ze de Nederlandse vlag mochten hijsen en het Wilhelmus mochten zingen. Toen wisten ze dat de oorlog voorbij was.

Maar mijn moeder heeft haar leven lang last van haar rug gehouden.

Na de bevrijding

Toen ze bevrijd waren, is mijn moeder met een paar andere verpleegsters naar Banjarmasin op Borneo gegaan en heeft daar een noodhospitaal ingericht om gewonde krijgsgevangenen op te vangen. Maar door alle ontberingen in de kampen had mijn moeder voortdurend gezondheidsproblemen. Samen met mevrouw Colijn is toen op weg gegaan van Banjarmasin naar een Australisch veldhospitaal in Balikpapan, ook op Borneo. Daar zouden röntgenfoto's van haar letsels kunnen worden genomen.

Onderweg barstte een tropische regenbui los en schuilden de twee vrouwen op de veranda van een huis. Daar werden ze gezien door twee mannen in een jeep, die op weg waren naar een Amerikaans depot. Ze reden naar de twee vrouwen toe om ze een lift aan te bieden. Een van de twee mannen in de jeep bleek mijn vader te zijn, die als KNIL-militair na de bevrijding in Balikpapan was gestationeerd. Hij kon zijn ogen niet geloven toen hij in die stortbui zijn vrouw op die veranda herkende! Mijn vader en moeder waren weer herenigd na drie jaar oorlog.

Ze hebben in Balikpapan maar drie dagen van elkaar kunnen genieten, want mijn moeder bleek een alveesklierontsteking te hebben. Ze werd van Borneo per vliegtuig overgebracht naar een ziekenhuis in Melbourne in Australië. Mijn vader kon niet mee en keerde terug naar Java. Hij was daar nodig als militair.

Terug naar Nederland.

Mijn moeder is in 1947 met het vliegtuig naar Nederland gekomen. Mijn vader vroeg als militair verlof aan in het kader van gezinshereniging. Maar dat kreeg hij niet. Hij kwam pas in 1949, nadat het KNIL was opgeheven, terug in Nederland.

Epiloog

Zelf ben ik geboren in 1951 en na mij kwam nog mijn zus in 1952 en mijn broer in 1953. Mijn ouders waren toen al wat ouder. Het was geen onbezorgd gezin. Er waren spanningen. In Nederland ontbrak het aan waardering en begrip voor wat mijn ouders in Indië hadden meegemaakt. Mijn ouders zetten hun verhalen op papier om erkenning te krijgen. Maar een verzetspensioen kregen ze niet. Als een van de weinigen uit Nederlands-Indië kregen ze in 1983 wel het Verzetshedenkingskruis.

Mijn ouders zijn overleden in 2001 en 2002. Mijn moeder werd 91 en mijn vader 93 jaar.

Boek

De verhalen van mijn ouders vind ik zo bijzonder, dat ik er een boek over geschreven heb.
De titel: *Ik besta maar toevallig. De eeuw van mijn ouders in een kantelend tijdperk.*

Het is een historische biografie. Alle namen die mijn moeder en vader noemen, heb ik in het boek opgenomen. Ik heb het boek zo geschreven dat ik het mijn vader en moeder zelf laat vertellen.

Het boek heb ik in eigen beheer uitgegeven en de oplage is beperkt tot 150 exemplaren. Geïnteresseerden kunnen een mail naar mij sturen: ineke.j-b@ziggo.nl